

Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна

В. П. Пантелєєв

БЮДЖЕТНА СИСТЕМА

Навчальний посібник

УДК 336.14

ББК 65.9

П 16

Рецензенти:

В. Б. Родченко – доктор економічних наук, професор кафедри економіки та менеджменту Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;

О. Ю. Амосов – доктор економічних наук, професор, перший заступник директора Харківського регіонального інституту державного управління при Президентові України;

І. Ю. Зайцева – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів Української державної академії залізничного транспорту.

785368

*Затверджено до друку рішенням Вченої ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 3 від 24.02.2014 р.)*

Пантелєєв В. П.

П 16 Бюджетна система : навчальний посібник / В. П. Пантелєєв. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. – 380 с.

ISBN 978-966-285-296-7

Посібник підготовлений відповідно до програми з навчальної дисципліни «Бюджетна система» та згідно з бюджетним законодавством, у тому числі з Бюджетним кодексом України. Висвітлюються сутність, призначення і роль бюджету; структура та устрій бюджетної системи; система доходів і видатків державного та місцевих бюджетів; міжбюджетні відносини; бюджетний дефіцит; державний і місцевий борг; учасники та стадії бюджетного процесу. Значну увагу приділено фінансуванню державної соціальної сфери, соціального захисту та соціального забезпечення, державного управління, економічної діяльності, науки, державного та місцевого боргу.

Посібник призначений для студентів вищих навчальних закладів, фахівців фінансових установ, органів державної казначейської та контрольної служб.

УДК 336.14

ББК 65.9

ISBN 978-966-285-296-7

© Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2016

© Пантелєєв В. П., 2016

© Дончик І. М., макет обкладинки, 2016

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. Сутність, призначення і роль бюджету держави	7
1.1. Економічна природа та історія розвитку поняття «бюджет».....	7
1.2. Бюджет як економічна категорія.....	10
1.3. Призначення та роль бюджету.....	13
1.4. Бюджетна політика.....	19
1.5. Способи формування та реалізації бюджетної політики.....	24
1.6. Бюджетний механізм.....	32
РОЗДІЛ 2. Бюджет як основний фінансовий план держави	36
2.1. Правовий характер бюджету.....	36
2.2. Бюджетне законодавство.....	39
2.3. Суть та специфіка бюджету як фінансового плану в Україні.....	41
2.4. Сутність програмно-цільового методу складання бюджету.....	47
2.5. Бюджетна класифікація.....	54
2.6. Бюджетний процес на загальнодержавному і місцевому рівнях.....	62
РОЗДІЛ 3. Бюджетний дефіцит і джерела його фінансування	76
3.1. Бюджетний дефіцит як показник стану бюджету.....	76
3.2. Причини виникнення та соціально-економічні наслідки бюджетного дефіциту.....	83
3.3. Регулювання бюджетного дефіциту.....	87
РОЗДІЛ 4. Бюджетний устрій і побудова бюджетної системи	90
4.1. Основи бюджетного устрою.....	90
4.2. Структура та принципи побудови бюджетної системи України.....	94
4.3. Функціонування складових бюджетної системи України.....	100
РОЗДІЛ 5. Міжбюджетні відносини та система бюджетного вирівнювання	119
5.1. Бюджетне регулювання.....	119
5.2. Організація та функціонування міжбюджетних відносин в Україні.....	122
5.3. Основні форми відносин між складовими бюджетної системи.....	128
5.4. Дотації вирівнювання та їх розрахунки.....	136
РОЗДІЛ 6. Система доходів бюджетів	143
6.1. Сутність та класифікація доходів бюджетів.....	143
6.2. Склад та джерела доходів державного бюджету.....	147
6.3. Доходи місцевих бюджетів.....	155
РОЗДІЛ 7. Система видатків бюджетів	169
7.1. Економічна сутність бюджетних видатків.....	169
7.2. Склад та структура видатків державного бюджету.....	179
7.3. Видатки місцевих бюджетів.....	185
7.4. Бюджетне фінансування, його форми та методи.....	187

РОЗДІЛ 8. Видатки бюджетів на економічну діяльність.....	191
8.1. Фінансування видатків на економічну діяльність.....	191
8.2. Видатки на паливно-енергетичний комплекс, транспорт, іншу промисловість та будівництво.....	200
8.3. Видатки на сільське, лісове, рибне господарство та мисливство.....	205
8.4. Фінансова підтримка малого бізнесу та підприємництва.....	209
8.5. Видатки на фундаментальні та прикладні дослідження і розробки.....	213
РОЗДІЛ 9. Видатки бюджетів на соціальний захист населення та соціальну сферу.....	220
9.1. Сутність соціального захисту та соціального забезпечення.....	220
9.2. Система пенсійного забезпечення.....	226
9.3. Видатки на освіту.....	230
9.4. Видатки на охорону здоров'я.....	235
9.5. Видатки на культуру та мистецтво.....	240
9.6. Видатки на фізичну культуру і спорт.....	242
РОЗДІЛ 10. Видатки бюджетів на оборону, правоохоронну діяльність, безпеку держави і управління.....	246
10.1. Видатки на оборону.....	246
10.2. Видатки на правоохоронну діяльність і безпеку держави.....	250
10.3. Видатки на управління.....	252
РОЗДІЛ 11. Видатки бюджетів на обслуговування державного і місцевого боргів.....	258
11.1. Сутність державного і місцевого боргів.....	258
11.2. Характеристика видатків на обслуговування боргу.....	268
11.3. Управління державним боргом.....	272
ЛІТЕРАТУРА.....	282
ДОДАТКИ.....	289